

ISSN 1016-9954

 info

Št. 71 · Marec 2004 · Slovenska izdaja

Commission
Internationale
pour la
Protection
des Alpes

Internationale
Alpenschutz-
kommission

Commissione
Internazionale
per la Protezione
delle Alpi

Mednarodna
komisija za
varstvo Alp

Avstrija
Francija
Italija
Lihtenštajn
Nemčija
Slovenija
Švica

Prebivalstvo in kultura

Draga bralka, dragi bralec!

Okoljskim organizacijam včasih očitajo, da mislijo samo na okolje, zahtevajo le prepovedi in predpise za ohranitev ekosistemov ter pri tem pozabljajo, da obstajajo tudi ljudje, ki bi v alpskem prostoru radi kakovostno živeli.

Ta očitek je neupravičen in posplošen. Prav gotovo ni krivda okoljevarstvenih zahtev, če se danes, razen v

začrtati zaželeni razvoj alpskega prostora. Rezultati tega procesa so že vidni, ustvarjene so obetavne možnosti in to že zato, ker je situacija poznana. Na številnih področjih nam je danes jasno, kje smo, kaj se dogaja, pa tudi, kam želimo iti.

Vendar pa v tem procesu niso bili upoštevani nekateri pomembni vidiki, kot so npr. vključevanje prebivalstva v procese odločanja, upoštevanje socialnih vidikov strukturnih sprememb, vloga različnih kultur. Alpski prostor je zgleden primer kulturne raznolikosti. V njem se srečujeta zahodna in južna Evropa, tukaj so doma številne nove in stare jezikovne in kulturne skupnosti. Že iz teh razlogov morajo Alpe postati odprt, strpen prostor živahnega kulturnega ustvarjanja. Vendar pa to nikakor še ni prevladujoča resničnost, zato moramo dobro premisliti, kako bomo dane možnosti najbolje izkoristili sebi v prid, za naše boljše počutje ter za naše mesto in vlogo v Evropi.

Samostojen protokol o prebivalstvu in kulturi bi bil lahko pomembna priložnost. CIPRA že od začetka procesa nastajanja Alpske konvencije kar naprej postavlja nove predloge za ta protokol. Njen cilj ni le čim hitreje dobiti "končni izdelek", pomembnejši je proces sam po sebi. Proces, pri katerem mora sodelovati veliko ljudi. Končno pa mora ta proces z vso resnostjo sprožiti tudi Alpska konvencija sama.

Helmuth Moroder
Podpredsednik CIPRE-International

© CIPRA

Uvodnik

redkih izjemah, prebivalstvo pospešeno odseljuje iz višje ležečih vasi in če dve tretjini alpskih prebivalcev živita na gostitvenih območjih.

Razlog za tako stanje bo prej v tem, da so razvoj v Alpah - z našo privolitvijo - usmerjali od zunaj. Danes smo malo bolj odrasli, saj je, denimo, zahteva za sprejetje Alpske konvencije prišla prav iz Alp. Njen cilj je bil

VSEBINA

● **Prebivalstvo in kultura**

4/5 Prebivalstvo in kulturna identiteta v alpskem prostoru

6 Raznolika edinstvenost Alp

7 Šibki dejavniki - prednost Alp

● 8 Poselitveni razvoj kot oblika kulturnega izražanja

9 Je odselitev edina možnost?

Trento: stanovanja za priseljence

10 Alpe - jezikovni laboratorij

● **Bela knjiga/ črna knjiga**

11 S knjigo v roki po pešpoteh v francoskem Queyrasu

Slovenci na avstrijskem Koroškem še vedno čakajo na svoje pravice

● **CIPRA**

12 Letna konferenca CIPRE 2004 v znamenju "alpskega tedna"

Menjave vodstva v odborih CIPRE

Prebivalstvo in kulturna identiteta v alpskem prostoru

Na kulturno in tradicionalno predstavo, ki jo ima alpsko prebivalstvo o samem sebi, močno vplivajo projekti od zunaj, kjer na Alpe še vedno gledajo kot na ohranjen, zdrav in družbeno neokrnjen življenjski prostor. Vse do danes sta mite o Alpah uspešno tržili tudi turistična in glasbena industrija. Resnični izzivi na področju prebivalstva in kulture pa so drugje.

© CIPRA

Alpe morajo mladim zagotoviti možnosti za prihodnost

Ur. - Posledica naraščajoče globalizacije gospodarstva sta težnja k banalizaciji in izenačevanju vseh področij življenja, kar resno ogroža tudi kulturno in naravno dediščino alpskega prostora. To se najizraziteje odraža v arhitekturi in kulturni krajini. Hitre gospodarske strukturne spremembe sprožajo procese urbanizacije in depopulacije na obrobni območjih. Z opustitvijo obdelovanja kmetijske zemlje - zlasti velja to za hribovsko kmetijstvo - izginja raznolika, strukturno bogata kulturna krajina, za katero je sicer značilno bogastvo vrst. Urbana potrošniška kultura tudi na podeželju polagoma prodira v vse pore vsakdanjega življenja.

Kljub kulturni pestrosti Alp, kjer obstajajo različne regionalne identitete, imajo ljudje v alpskem prostoru skupno odgovornost za svoj naravni in kulturni prostor. Regionalna identiteta se izoblikuje v poglobljenem odnosu do naravne in kulturne dediščine in usvarjanju možnosti za razvoj regije v prihodnje.

Gradimo mostove med različnimi kulturami

Skozi stoletja so se v Alpah razvile različne kulturne skupnosti, ki pa niso bile statične tvorbe, saj je prek gorskih prelazov potekala živahna izmenjava s sosedi. Prevezemale so elemente iz drugih kultur in jih prilagajale lastnim potrebam.

Seveda se kultura ne sme končati pri tradiciji in običajih, ampak jo je treba obravnavati kot dinamičen in v prihodnost usmerjen proces. S "tujimi" kulturami, ki so prodrle v Alpe, je treba pospeševati kulturni in generacijski dialog prebivalcev znotraj in zunaj Alp. Cilj mora biti podpiranje obstoja različnosti na skupnem prostoru s pomočjo konstruktivnega dialoga.

Gospodarstvo in kultura kot pogoj za uresničevanje trajnostnega razvoja

Zahteve po uveljavitvi trajnostnega razvoja je mogoče izpolniti samo v primeru, da upoštevamo družbeno-ekonomske in -kulturne vidike. Tukaj se pokaže, kako velik pomen ima vsestranski pojem trajnostnega razvoja.

Pri vključevanju teh dimenzij ne gre samo za delujoče regionalne mreže. Zlasti v podeželskem alpskem prostoru si prebivalci zastavljajo eksistenčno vprašanje: "Ali naj ostanem ali naj odidem?". Odgovor na to vprašanje je odvisen od tega, kakšni so konkretni socialni, ekonomski in kulturni izgledi za prihodnost. Kakovost življenja je v alpskem prostoru po eni strani sicer odvisna od materialne ravni posameznika, vendar pa so zanj ravno tako pomembne dinamika in odprtost družbe, raznolikost razvojnih možnosti ter učinkovite socialne mreže.

Urbani alpski prostor

Medtem ko v majhnih občinah na hribovskih in gorskih območjih narašča trend odseljavanja, je v nižje ležečih dolinah ter turistično razvitih krajih opaziti hitro rast prebivalstva. Mesta se spreminjajo v vedno večje aglomeracije in tako v urbaniziranih regijah že danes živita dve tretjini alpskega prebivalstva.

Prebivalstvo - in s tem gospodarstvo - v vedno večji meri dobivata mestni značaj. Alpska mesta in aglomeracije se s socialnokulturnega vidika srečujejo z enakimi problemi kot prostor zunaj Alp. To dejstvo še ni prodrlo v zavest prizadetega prebivalstva niti v Alpah niti zunaj območja Alp.

© Ges. für dloel. Forschung

Dve tretjini alpskega prebivalstva živita na urbanih območjih

Ali potrebujemo protokol o prebivalstvu in kulturi?

Črka a) drugega odstavka drugega člena Alpske konvencije vsebuje odstavek, ki govori o prebivalstvu in kulturi in se pri tem obrača neposredno na prebivalce in obiskovalce Alp; v središču je tukaj človek. S tem so alpske države in Evropska skupnost sklenile dogovor, da bodo v ustreznem protokolu združile konkretne ukrepe za to področje.

"Pogodbenice bodo za doseg ciljev, ki so navedeni v prvem odstavku, posegle po primernih ukrepih, še posebno na naslednjih področjih:

PREBIVALSTVO IN KULTURA - s ciljem spoštovanja, ohranjanja in podpiranja kulturne in družbene samobitnosti avtohtonega prebivalstva ter zagotavljanja njegove življenjske osnove, še posebno poselitve in gospodarskega razvoja, ki sta znosna okolju, ter pospeševanja medsebojnega razumevanja in partnerskega vedenja med alpskim in zunajalpskim prebivalstvom (...)"

Protokol o prebivalstvu in kulturi bo moral v enaki meri upoštevati družbenoekonomske in -kulturne vidike in si pri tem prizadevati za spoštovanje in nadaljnji razvoj

naravne in kulturne dediščine, za zagotavljanje življenjskih osnov prebivalstva ter za ustvarjanje najvišje možne kakovosti življenja. Zato bo moral protokol o prebivalstvu in kulturi predvideti tudi možnosti prihodnjega razvoja, biti bo moral dinamičen, Alpe bo moral obravnavati kot odprto tvorbo in biti namenjen tako prebivalstvu kot tudi obiskovalcem Alp.

Priprav za sestavo protokola o prebivalstvu in kulturi so se lotile že različne institucije, npr. Pro Vita Alpina in nemško Zvezno ministrstvo za okolje sta pripravila oz. naročila izdelavo ustreznih vsebinskih predlogov. O tem vprašanju je na voljo tudi stališče CIPRE iz leta 2000 (www.cipra.org).

Šele s protokolom o prebivalstvu in kulturi bo mogoče skleniti "trajnostni trikotnik iz Ria". Za idejo trajnosti zagotovo ni primerno, da so v tako obsežni pogodbi, kot je Alpska konvencija, zanemarjeni ekonomski in socialni vidiki trajnostnega razvoja. Če pri tem ni ustrezno upoštevano tudi področje prebivalstva in kulture, je to za prebivalstvo alpskega prostora skrajno neprijetno sporočilo.

Alpenkonvention · Convention alpine · Convenzione delle Alpi · Alpska konvencija

Protokol o prebivalstvu in kulturi na trnovi poti

Ur. - CIPRA že vrsto let opozarja na nujnost izdelave protokola o prebivalstvu in kulturi. Na Alpski konferenci oktobra leta 2000 so ministri sprejeli predlog o ustanovitvi delovne skupine in ji poverili eno samo nalogo: da o tej temi zbere ustrezno dokumentacijo. 7. alpska konferenca novembra 2002 je delovni skupini mandat podaljšala v tem smislu, da je "sedaj mogoče izoblikovati tudi morebitne vsebine kakor tudi politične in pravne oblike instrumenta za področje prebivalstva in kulture". Tako nejasna formulacija je pustila odprto vprašanje, ali je treba pripraviti zavezujoče besedilo protokola ali pa samo nezavezujočo resolucijo. CIPRA na svojih spletnih straneh objavlja stanje glede razprav o tem vprašanju (december 2003), tako da lahko svoje mnenje izrazijo vsi, ki jih zanima ta tema.

Družbenokulturni vidiki

- Kulturna identiteta/ raznolikost
- Jezikovna raznovrstnost
- Nematerialna kulturna dediščina (plesi, petje, gledališče, lokalna enogastronomija itd.)
- Društva
- Izobraževanje in usposabljanje
- Okolju primerno ravnanje
- Vloga mest
- Vloga znanstvenih in kulturnih ustanov
- Zgodovinske in kulturne skupnosti
- Kulturna in intelektualna soočanja
- Sodobna alpska arhitektura
- Prosti čas in turizem
- ...

Družbenoekonomski vidiki

- Zdravstveno skrbstvo
- Pravo in socialna varnost
- Socialna kohezija
- Čezmejno, medobčinsko in mednarodno sodelovanje
- Ozemeljska enakopravnost
- Trg z nepremičninami
- Gospodarski krogotoki
- Lokalna mobilnost
- Odseljevanje z gorskih območij
- ...

Raznolika edinstvenost Alp

Alpska identiteta obstaja. Srečali smo jo v Rimu, Parizu, Berlinu, na Dunaju, v Ljubljani in Vaduzu. Alpski prebivalec je simpatičen človek, ki ima rad krave, tudi avtomobile. Alpska identiteta obstaja samo v množini. Srečali smo jo v Valfurvi, Miévilleu, Guillestru, Bovcu, Brandbergu, Planknu in Krünu. Alpski prebivalec je uradnik, uslužbenec, delavec, odvetnik. Je domačin ali pa prihaja iz Afrike, Azije, Amerike. Počitnice preživlja z družino v Sredozemlju.

V dialogu kultur se združujejo prednosti

© CIPRA

Ur. - Alpe so prostor, ki ga prepredajo meje posameznih držav. Nacionalna država goji mit, da so državne meje naravne meje, zgodovina pa nas uči, da so državne meje tiste brazgotine, ki so nastale z oboroženimi konflikti. Rougemont je kot primer navedel Evropo po drugi svetovni vojni. Da bi lahko Alpe uveljavile svoje prednosti, bo treba čez vse te "ovire" položiti mostove: ljudje morajo vedeti, kaj se dogaja "na drugi strani".

Kulturna raznovrstnost kot prednost

Alpska identiteta temelji na raznovrstnosti. Alpe zaznamujejo tri velike kulture - latinska, germanska in slovanska - ter osrednji štirje jeziki. Edini skupni "jezik" Alp je Alpska konvencija, pogodba, ki si prizadeva, da bi alpski prostor imel skupno prihodnost, pri čemer bi bili upoštevani njegovi viri in posebnosti.

Alpski proces je nastal iz nejasnega zavedanja, da je to, kar združuje alpske regije, močnejše kot to, kar jih ločuje. S primerjanjem različnih kultur, starih in sodobnih, nastajajo v politiki in gospodarstvu nove ideje. Raznovrstnost kulture ima nenadomestljivo vrednost, saj je vsaka kultura vir izkušenj, zgodovine in idej. V dialogu kultur o skupni prihodnosti so povzete prednosti vsakega posameznika. Na teh področjih bo mogoče doseči dodatno vrednost.

Razprave v organih Alpske konvencije dokazujejo celovitost teh procesov. Proces, v katerem bi interesi alpskega prostora imeli prednost pred nacionalnimi interesi, je šele v svoji začetni fazi.

Ne preteklost, prihodnost nas združuje!

Nacionalna država je svojo enotnost pogosto gradila na skupni preteklosti, ki je povezana z gospodarskimi in oboroženimi konflikti. Skupne politične in kulturne preteklosti Alp na območju veljavnosti Alpske konvencije ne poznamo. Danes smo na začetku procesa, ki je usmerjen v prihodnost. Alpska konvencija določa njegov okvir in daje regijam v alpskem prostoru skupno perspektivo za inteligenten razvoj z upoštevanjem kulturnega, družbenega, okoljskega in gospodarskega

vidika. Kot prožen instrument se tako Alpska konvencija umešča med nacionalne države in Evropsko unijo. Kulturna izmenjava mora imeti prednost pred povezavami v politiki in gospodarstvu. Brez teh ni mogoče vzpostaviti temeljev za razumevanje in sodelovanje. Izkušnje, ki se navezujejo na Alpsko konvencijo, omrežja občin in mest, zavarovana območja, znanost in nevladne organizacije, kažejo naslednje: uspeh je popolnoma odvisen od tega, ali obstaja pripravljenost razumeti kulturo partnerjev iz drugih regij, s katerimi se razvija skupni projekt.

Stopnja prepoznavnosti Alp

Na ravni posameznika alpska identiteta še ne obstaja. Obstaja pa v Evropi visoka stopnja prepoznavnosti in izdelana podoba o Alpah in alpskih prebivalcih. Ne da bi želeli soditi o izvoru te podobe, lahko izhajamo iz tega, da moramo ta dejstva upoštevati. In da lahko ta dejstva postanejo instrument, s pomočjo katerega si bodo Alpe utrdile svoj položaj na politični in gospodarski šahovnici Evrope.

Velika prepoznavnost alpskega sveta ter raba njenega kulturnega potenciala bosta temu prostoru dolgoročno zagotovili gospodarske prednosti. In to še toliko bolj, kolikor bolj intenzivno sta v ta proces vključena družba in okolje.

Šibki dejavniki - prednost Alp

Kot povsod po Evropi je tudi v Alpah v devetdesetih letih postala informatika prevladujoča gospodarska panoga. Prednost gospodarstva v Alpah obstaja v tem, da ne gradi le na enem sektorju. Če sektor, ki je doslej prevladoval, nadomesti nov gospodarski sektor, je pomembno, da smo na to pripravljeni. Aktivnosti, ki brez dolgoročnih strategij merijo na kratkoročno gospodarsko rentabilnost, zato niso primerne.

Ur. - Značilna in obrabljena asociacija, ki se nam utrne ob misli na alpsko gospodarstvo, so smučarsko središče, restavracija nekje visoko v gorah in hribovsko kmetijstvo. Vse te podobe izvirajo iz mita, ki ga gojijo tako na območju Alp kot zunaj njega, vendar je resničnost drugačna. Skoraj dve tretjini delovnih mest sta v urbanih predelih, ki sicer v celotni površinski strukturi Alp zavzemajo samo eno četrtno. Mestna obrobja dajejo sliko hitre rasti v gospodarstvu in na demografskem področju.

Številčni podatki so rezultat raziskave, ki jo je opravil Manfred Perlik, in predstavljajo pomembne kazalce za usmeritev gospodarske politike na območju Alp. Natančnejših podatkov o družbenoekonomskem položaju v Alpah kot celoti žal še ni, kar kaže na to, da pogodbenice Alpske konvencije niso bile sposobne uvesti informacijskega sistema o teh vprašanjih.

"Šibkost" dejavnikov

Nobenega smisla nima, da bi gospodarstvo v alpskem prostoru usmerjali le v donosnost: zaradi geografsko neugodnega položaja in položaja, ki glede konkurence vlada na evropskem in svetovnem tržišču, po drugi strani pa zaradi strategije, ki išče le kratkoročen dobiček, s seboj pa prinaša nove neenakosti in je v nasprotju z načeli sonaravnega razvoja. Posledica diktata trga je dejstvo, da na njem vlada neravnovesje, ki daje prednost kratkoročni rasti gospodarske vrednosti in je v nasprotju s procesom, ki zagotavlja ustvarjanje dolgoročne vrednosti. Če se bo ta težnja obrnila, se bo treba nasloniti na "šibke" dejavnike: na pozitivno podobo Alp, odnose z regijami izven alpskega območja, krepitev gospodarskih mrež znotraj Alp in spodbujanje regionalnih gospodarskih mrež.

Sodelovanje dveh sektorjev

V terciarnem sektorju sta delo našli dve tretjini, v sekundarnem nekoliko več kot petina in v primarnem sektorju okrog 6 % vseh zaposlenih prebivalcev. Čeprav je porazdelitev po sektorjih približno na taki ravni kot v drugih evropskih regijah, se gospodarska mreža Alp loči od ostalih zaradi svoje strukturne raz-

noolikosti. Odločilnega pomena je, da uspejo tako gospodarsko zelo aktivne kot strukturno šibkejšje regije najti skupne osnove za tesno sodelovanje. Tako je mogoče ovrednotiti lokalne vire in možnosti kompetence, s čimer bi s krajšimi gospodarskimi krogotoki dosegli pomembno dodano vrednost, obenem pa prebivalstvu ponudili zanimiva delovna mesta.

Možnosti za prihodnost

Številni ekonomisti so mnenja, da bo informacijski dobi na svetovni ravni sledilo obdobje rasti na področju dejavnosti, povezanih z zdravjem v najširšem smislu. Če se želijo Alpe uveljaviti na prihodnjem tržišču, bodo morale ohraniti in razvijati svojo moč, ki sicer še obstaja, vendar pa izginja tako hitro kot alpski ledeniki...

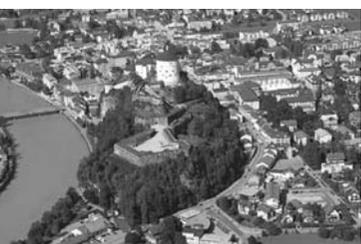
Zaradi obstanka na tržišču se bodo morali v Alpah lotiti naslednjih izzivov: ohraniti in razvijati visoko kakovost življenja, varovati okolje in naravne vire, spodbujati izobraževanje na visoki ravni, kompetence in inovacije ter razvijati visokokakovostno ponudbo na področju rekreacije in zdravja. Brez povezovanja med regijami in različnimi sektorji to ne bo mogoče. Alpska konvencija lahko pri tem pripomore ustvariti ustrezne okvirne pogoje, a vse bo odvisno od akterjev - ali bodo priložnost znali izkoristiti.

© CIPRA

Gospodarstvo v Alpah ni samo proizvodnja sira

Poselitveni razvoj kot oblika kulturnega izražanja

© Gemeinde Küfstein

Večina prebivalstva na območju Alp živi v dolinskih predelih

Način poselitve v neki družbi lahko veliko pove o njeni kulturni občutljivosti. Poselitveni razvoj v alpskem prostoru je prepoznaven po pretirani rabi poselitvenih površin ter iz tega izhajajoči urbanizaciji in depopulaciji obrobni območij.

Ur. - Za intenzivno rabo je primernih le nekaj deset do dvajset odstotkov površin alpskega prostora. Značilna je zgoščena poselitev dolinskih ravninskih delov in krajev z ugodnejšo prometno dostopnostjo. 36 % vseh alpskih občin so mesta ali zgostitvena območja. Zavzemajo le 27 % površine, vendar pa v njih živi kar 59 % prebivalcev. Ti podatki pričajo o veliki zgostitvi alpskega prebivalstva v urbanih aglomeracijah. Privlačnost tega dela prostora povzroča nadaljnjo urbanizacijo, istočasno pa tudi odseljevanje prebivalcev z obrobni območij.

Sodelovanje in izmenjava med mestom in njegovo okolico bi lahko preprečila negativne posledice teh nasprotij in spodbudila nove medsebojne pobude. Pogoj za to je opiranje na prednosti, ki jih nudi posamezna regija, in ustvarjanje malopovršinsko strukturiranih gospodarskih krogotokov. Dokler bo prevoz blaga in oseb po cesti cenovno tako ugoden, je to skoraj nemogoče doseči, kar je posledica dejstva, da ni treba plačevati zunanjih stroškov, ki nastanejo zaradi vpliva prometa na okolje in prometnih nesreč. Največji problemi urbanih aglomeracij, ki izhajajo iz trenutnega poselitvenega razvoja, so razpršena pozi-

dava in slabša kakovost življenja. Zaradi naraščajoče urbanizacije narašča pritisk na rabo prostora pa tudi konkurenčnost pri pridobivanju še prostih zemljišč. Vse to povzroča razpršeno poselitev območij, ki so bila doslej nepozidana in jih deloma že ogrožajo naravne nesreče. Tudi povečan obseg gradnje počitniških stanovanj povzroča širjenje poselitvenih površin na potencialno ogrožena območja ter okrnjeno podobo krajine.

Za preprečitev nezaželenih učinkov trenutnega poselitvenega razvoja v alpskem prostoru je pomemben instrument ustrezna zakonodaja, ki bo omogočala prilagojen prostorski razvoj. Okvir za to nudi Protokol o izvajanju Alpske konvencije na področju urejanja prostora in trajnostnega razvoja. Še pomembnejši pa je način, kako se ta instrument uresničuje in izvaja. Po eni strani mora biti raba poselitvenih območij omejena, uporabljati je treba še nepozidane površine na obstoječih naseljenih območjih, po drugi strani pa izboljšati kakovost življenja tudi v urbanih aglomeracijah ter poselitveni prostor upoštevati kot kulturno krajino in ga tako tudi oblikovati. Pogoj za to je doseženo soglasje glede dejstva, da pretehtano urejanje prostora ni namerno povzročanje neprijetnosti in omejevanje pravic, ampak je njegov cilj izboljšanje kakovosti življenja in povečanje vitalnosti določene regije.

© CIPRA

Gradnja kot kulturni izziv

Sodobna arhitektura v Alpah

Ur. - Širjenje alpskih mitov ni opazno samo v turistični industriji in industriji folklorne glasbe. Da alpsko prebivalstvo zaradi vpliva od zunaj v svojo kulturno in tradicionalno zavest prevzema "predstave" iz zgodbe o deklici Heidi, se odraža tudi v arhitekturi. Podoba Alp kot ohranjenega, zdravega in družbeno neokrnjenega življenjskega prostora se z vso nazornostjo ohranja v arhitekturi počitniških objektov v slogu švicarskih brunaric in tirolskih hiš.

Gradnja na območju Alp ni le izziv s podnebnega in tehničnega vidika, ampak je vedno tudi kulturni izziv. Na zgostitvenih območjih, na primer v Vorarlbergu in Graubündnu, gradijo številne sodobno zasnovane, nizkoenergetske stavbe iz domačega lesa.

Italijanska občina Sexten podeljuje mednarodno arhitekturno nagrado za nov način gradnje v Alpah (www.sextenkultur.org), da bi spodbudila vzorčno gradnjo, ki upošteva kmečko tradicijo in sodobno razumevanje arhitekture. V zadnjih desetih letih število prispelih projektov narašča, iz česar lahko sklepamo, da se je pomen sodobne arhitekture povečal, povečalo pa se je tudi zanimanje zanjo.

Je odselitev edina možnost?

Ur. - Raziskave Wernerja Bätzinga z erlangenske univerze o alpskem prostoru kažejo, da poteka prebivalstveni razvoj na območju Alp podobno kot v preostalih delih Evrope, le da so nasprotja izrazitejša. Opazimo lahko manjšo rast in hitro staranje prebivalstva, od leta 1980 dalje - v primerjavi z Evropo - celo nadpovprečno rast. Kljub temu je za nekatere predele značilno intenzivno odseljevanje prebivalcev. V obdobju med 1871 in 2000 se je njihovo število v 56 % vseh alpskih občin več kot podvojilo, v 44 % občin pa zmanjšalo za četrtino ali polovico.

Rast prebivalstva na območju Alp se odraža zlasti v središčnih krajih, medtem ko na obrobju število prebivalcev upada. Pojav odseljevanja je tukaj ujet v začarani krog, ki še pospešuje staranje prebivalstva: če mladi po končanem šolanju ne ostanejo v domačem kraju, začne število prebivalcev upadati, posledica tega je slabša kakovost infrastrukture, zaradi česar postane regija še manj privlačna za priseljevanje. Da bi ustavili odseljevanje in staranje populacije, bi potrebovali več spodbud, da bi mladi ljudje osta-

li v vaseh ali se po zaključenem šolanju vrnili domov. Tako za starejšo kot mlajšo generacijo so pri tem odločilne možnosti, ki jih zagotavljajo infrastruktura, zaposlitev, stanovanje in kultura posameznega kraja.

Odseljevanje prebivalstva iz odročnih hribovskih in gorskih krajev se je na območju Južnih in Zahodnih Alp večinoma že zaključilo. V Italiji in Franciji imajo namreč mesta že tradicionalno večji pomen kot podeželska območja. V nemško govorečem alpskem prostoru je ravno nasprotno. Tukaj so zagotovili sredstva za ohranjanje hribovskega kmetijstva in izvajanje storitev javnega interesa. Trenutno se zaradi naraščajočega proračunskega primanjkljaja tudi v osrednjem in vzhodnem delu Alp regionalna politika ocenjuje kritično. Razprava o tem, ali in s kakšnimi stroški zmore in mora država ustaviti odseljevanje ljudi z alpskega podeželja, se je vsaj v nemško govorečem alpskem prostoru šele začela.

© Ges. für ökol. Forschung

Številni odročni kraji so prazni že danes

Trento: stanovanja za priseljence

Ur. - Medtem ko so nekatera območja v Alpah ogrožena odseljevanje domačega prebivalstva, so druga, zlasti mesta, pogosto cilj selitvenih gibanj. To velja tudi za italijansko mesto Trento, kjer so mestne oblasti, pokrajina in zasebne organizacije za priseljence organizirale različne možnosti nastanitve in druge storitve, da bi se lažje vključili v družbo.

Mesto Trento se intenzivno ukvarja z zagotavljanjem različnih nastanitvenih možnosti za tuje delojemalce. Za priseljence, ki razpolagajo z dovoljenjem za bivanje in zagotovljenim delovnim mestom, je v posebnem domu oz. prenočišču na razpolago 40 postelj za največ šest mesecev. Stanovalci plačujejo nizko stanarino, višina je odvisna od njihovega zaslužka. Večino stroškov krije mesto. Stanovalcem doma so na razpolago še druge storitve, kot so pralnica ali pa kabine za prhanje, imajo tudi stalni poštni naslov. Vse te možnosti lahko uporabljajo tudi tisti tujci, ki sicer v domu ne prebivajo. Dom naj bi bil samo začasna rešitev, saj je njegov namen prav v tem, da se tujim delojemalcem in njihovim družinam zagotovi primerna dolgoročnejša možnost bivanja. Združenje ATAS (Associazione trentina accoglienza stranieri), ki je bilo ustanovljeno leta 1989, upravlja s 75 stanovanji, ki

zadostujejo za okrog 450 oseb. Združenje je povezovalni člen med priseljenci, ki iščejo stanovanje, in najemodajalci. Ne odpravlja le predsodkov, ampak ustvarja zaupanje in tudi jamči za redno plačevanje najemnine.

V Trentu pa so dejavni tudi na drugih področjih. Prek projekta EQUAL "Strada" se po pomoč lahko obrnejo prostitutke, pogosto Afričanke, ki želijo opustiti dosežani način življenja. S priučitvijo različnih dejavnosti pri lokalnih podjetjih jim je omogočen dostop do regularnega trga dela. Tu je še drug projekt, ko je mesto za muslimansko skupnost na mestnem pokopališču uredilo posebno območje, kjer je urejen prostor za okrog 50 grobov.

Zdi se torej, da je poleg preprečevanja ali omalovaževanja migracije, kar je običajno povod za spore, le-to mogoče razumeti tudi kot priložnost.

© Comune di Trento

Trento - lažje vključevanje v družbo

Alpe - jezikovni laboratorij

Potreba po ohranjanju biotske raznovrstnosti je nesporna, vendar pa to velja tudi za kulturno in jezikovno raznolikost. Tako eni kot drugi je skupna lastnost odločilnega pomena: dinamika. Izginotje ene rastlinske oziroma živalske vrste ali enega jezika še ne daje zanesljivega opozorila o sposobnosti delovanja sistema.

Večjezičnost kot glavni adut Alp

Ur. - Razvoju uporabe alpskih jezikov bi morali nameniti večjo pozornost, da bi lahko to dediščino, ki služi ljudem, tudi ohranili in jo nadalje razvijali. Mezeg je bil kot delovna žival do konca druge svetovne vojne nepogrešljiv spremljevalec hribovskih kmetov, a ko je njegova pomoč postala nepotrebna, je preprosto izginil - zgled ponazarja, v kakšnem smislu o jezikih razmišlja sociolingvist Louis-Jean Calvet, ko trdi, da jeziki obstajajo le tako dolgo, dokler so orodje človeku in ne obratno.

Danes so številni jeziki pred izginotjem, ker umirajo njihovi zadnji govorniki ali ker starši ne kažejo več zanimanja, da bi jezik prenesli na svoje otroke, ali pa zato, ker se retoromanskih spreminjajo. Enega od petih retoromanskih narečij govori le še nekaj tisoč ljudi. Na tej točki se pojavi vprašanje institucionalne podpore za ohranitev ogroženih jezikov. V Alpah kakor tudi v Evropi praviloma velja, da je treba govorce manjšinskih jezikov podpirati, dokler tak jezik govorijo. To je tudi ena od temeljnih načel Konvencije o človekovih pravicah. Odločitev o spodbujanju nekega jezika je prepuščena družbi, taka odločitev pa ima seveda svojo ceno. Pri tem igra pomembno vlogo razmerje med potrebo po ohranitvi jezika in možnostjo, da bi ta jezik lahko razvil svojo lastno dinamiko.

Upravljanje večjezičnosti

Alpska konvencija obravnava francoski, italijanski, nemški in slovenski jezik kot uradne jezike, zato so vanje v celoti prevedeni vsi njeni dokumenti in vsa uradna zasedanja. Enako načelo velja tudi v Evropskem parlamentu, le da gre tam za veliko večje število jezikov. V Generalnem sekretariatu Evropskega

parlamenta je zaposlenih skoraj 3500 uradnikov, od katerih se tretjina ukvarja s prevajanjem dokumentov v 12 uradnih jezikov. Ko se bo Evropska unija razširila na 25 držav z 19 uradnimi jeziki, bo pri prevajanju možnih kar 342 jezikovnih kombinacij. Zato bo treba izbrati manjše število delovnih jezikov, ki se bodo po možnosti menjavali.

Dvojezičnost kot priložnost za Alpe

Dvojezičnost se uravnava skozi razmerje moči. Govorci jezikov z določenih območij, kot so ladinščina ali retoromanščina, so "samodejno" vsaj dvojezični. V kantonu Graubünden govori petina Retoromanov pet jezikov. Obratno je to seveda le redke pojav: kot drugi jezik se v šoli praviloma učijo tisti jezik, ki je razširjen v enaki meri ali pa še bolj, nikoli pa ni to jezik manjšine.

Velik izziv bi sprožil položaj, ko bi se govorniki nekega zelo razširjenega jezika učili vsaj enega od jezikov, ki ne bi bil njihov materni jezik ali angleščina. Da bi izboljšali stike z drugimi kulturnimi prostori in razumevanje zanje, zagotavlja v Alpah skupna akcija za uvedbo učenja drugega "alpskega" jezika osnove alpske politike za uresničevanje trajnostnega razvoja. To ni priložnost za Alpe samo s kulturnega, ampak zagotovo tudi z gospodarskega vidika (gl. uokvirjeno besedilo), in bi lahko predstavljala vzorec za celo Evropo. Ta vprašanja bo moral obravnavati bodoči protokol o prebivalstvu in kulturi.

V podjetju, ki je razvilo znani spletni iskalnik Google, so konec januarja sklenili, da bodo v Zürichu odprli prvi raziskovalni center izven ZDA. Eden od dejavnikov, ki so vplivali na izbor sedeža, je prepričan podpredsednik Googlea Urs Hölzle, je bilo dejstvo, da je prav zaradi večjezičnosti Evrope mogoče razviti še večje zmogljivosti iskalnika tudi za druge jezike, kot je angleščina.

Retoromanščine se je bilo še pred kratkim mogoče učiti le prek nemškega jezika, sedaj pa se je položaj spremenil: od konca lanskega leta je krovno združenje retoromanskih jezikov Lia Rumantscha omogočilo brezplačen dostop do spletnega angleško-retoromanskega slovarja "myPledari", ki ima trenutno 4300 vnosov. Spletni naslov: www.mypledari.ch

Primer za belo knjigo

S knjigo v roki po pešpoteh v francoskem Queyrasu

Ur. - Francoski regijski Naravni park Queyras v Južnih Alpah je začel izvajati integrirani projekt prostorskega načrtovanja, ki prek mreže multimedijjskih knjižnic omogoča ohranitev prizorišč socialnega življenja in obveščanja. Ta obširni projekt temelji na ustanovitvi glavne knjižnice v hiši naravnega parka, ki je nastala v sodelovanju z javno knjižnico departmaja Hautes-Alpe ter mrežo že ustanovljenih in načrtovanih občinskih knjižnic v Queyrasu.

Mreža multimedijjskih knjižnic ustreza ciljem regijskega naravnega parka, to pa so trajnostni kulturni razvoj, ki je prilagojen potrebam območja in za katerega skupaj skrbijo vsi prizadeti, enakopraven dostop vseh do kulturnih dobrin, informacij, znanja in izobraževanja kakor tudi povečanje vrednosti kulturnih posebnosti in kolektivnega spomina, kar bo pripomoglo k stvaritvi skupne identitete in krepitvi socialnih vezi. Seveda samo ustanavljanje knjižnic ne zadostuje. Danes je izziv v tem, da morajo biti knjižnice oblikovane živah-

no, zanimivo in da imajo v svoji ponudbi dejavnosti, kot so "pešpoti za bralce". Te so postale resničnost že v treh od osmih občin, kjer so po posameznih etapah poti že postavili ustrezne tematske table. Občine, turistične pisarne, združenja in šole se trudijo, da bi bile pešpoti vedno zanimive, zato redno predstavljajo nove teme. Načrtujejo celo, da bi si sprehajalci lahko izposodili knjige, ki bi jih brali med sprehodom! S to dejavnostjo se ukvarjajo menihi na samostanskih dvoriščih, ki so namenjena samo temu. Posebnost ponudbe v Queyrasu je v tem, da obiskovalci med sprehodom berejo in se pri tem sprehajajo v naravi ...

© Kristin Budewig

Peš s knjigo v roki

Protokol o turizmu, drugi odstavek 6. člena: Pogodbenice se bodo zavemale za politiko trajnostnega razvoja, ki krepi konkurenčno sposobnost sonaravnega turizma v alpskem prostoru in tako pomembno prispeva k družbenogospodarskemu razvoju alpskega prostora. Dajale bodo prednost ukrepom v korist inovativnosti in uvajanja novih oblik ponudbe.

Primer za črno knjigo

Slovenci na avstrijskem Koroškem še vedno čakajo na svoje pravice

Ur. - Nekdanja večnacionalna Avstro-Ogrska je zaradi pogosto sporno začrtanih meja na nekaterih območjih zapustila številne etnične probleme. Eno od takih območij je tudi avstrijska Koroška, kjer okrog 15.000 do 30.000 ljudi pripada slovenski narodni skupnosti. Napetosti med nemško in slovensko govorečim prebivalstvom sicer še niso popolnoma izginile, slovenski jezik se je šele začel postopoma vračati v javno življenje: odpri so slovenske šole, obstajajo slovenski radijski in televizijski programi, v nekaterih okrožjih je slovenščina postala drugi uradni jezik. Vzdušje med slovensko in nemško govorečimi prebivalci se izboljšuje in od leta 1990 dalje stalno narašča tudi število osnovnošolskih otrok, ki obiskujejo dvojezični pouk.

A kljub dejstvu, da so manjšinam samostojne pravice zagotovljene z avstrijsko zvezno ustavo, sprejema Zvezna dežela Koroška vedno znova ukrepe, s katerimi skuša te pravice kratiti. Dogodek, ki je že večkrat pritegnil pozornost Evrope, je spor zaradi dvojezičnih napisov. Leta 1972 je prišlo do "napada na krajevne table", ko je bila nasilno odstranjena večina dvoje-

zičnih krajevnih tabel, ki so bile na novo postavljene le malo pred tem dogodkom. V vseh teh letih so se sicer zmanjšale ovire, ki so preprečevale občinam, da bi jim bil priznan status dvojezične občine s pripadajočimi pravicami. Izvajanja sklepa o dvojezičnih napisih ni bilo mogoče iztožiti. Šele sklep avstrijskega ustavnega sodišča leta 2001 je pristojnim organom naložil obveznost izvajanja sklepa, za kar pa se le-ti niso zmenili. Nedavno so na opozorilnih tablah na avtocestah napis "Ljubljana" celo spremenili v "Slowenien". Če se z dejanji, ki so zgolj simboličnega značaja, spodbopava že davno začeti proces zблиževanja, lahko kulturnemu razvoju in skladnemu skupnemu življenju neke skupnosti to samo škoduje.

© Rudolf Kullnig

Dvojezični krajevni napisi niso vedno samoumevni

Okvirna konvencija, drugi odstavek 2. člena: (...) Pogodbenice bodo za dosego ciljev, ki so navedeni v 1. odstavku, posegle po primernih ukrepih, še posebno na naslednjih področjih: a. PREBIVALSTVO IN KULTURA - s ciljem spoštovanja, ohranjanja in podpiranja kulturne in družbene samobitnosti avtohtonega prebivalstva ter zagotavljanja njegove življenjske osnove (...)

Letna konferenca CIPRE 2004 v znamenju "alpskega tedna"

© Občina Kranjska Gora

"Prihodnost Alp" - letna konferenca CIPRE v Kranjski Gori s pomembnimi partnerji

Ur. - Mednarodna komisija za varstvo Alp (CIPRA) bo od 22. do 25. septembra 2004 v sodelovanju z Mednarodnim znanstvenim komitejem za raziskovanje Alp (ISCAR), Omrežjem občin Povezanost v Alpah in Mrežo zavarovanih območij v Alpah (Alparc) organizirala letno strokovno konferenco v Kranjski Gori. Tema konference bo posvečena prihodnosti Alp.

Skupen nastop nevladnih organizacij, znanosti, občin in zavarovanih območij na tej veliki prireditvi dokazu-

je, da so akterji na območju Alp med seboj povezani in da si skupaj prizadevajo izoblikovati vizijo trajnostnega razvoja. Združitev štirih prireditev pa ne nazadnje pomeni tudi varčevanje s časom in denarjem, saj bodo obiskovalci obiskali le eno prireditev in ne štirih, kar bo povzročilo tudi manjše obremenitve za okolje.

Menjave vodstva v odborih CIPRE

Ur. - Konec leta 2003 je CIPRO zapustila Gudrun Streicher, vodja sekretariata Alpske konvencije CIPRE-Avstrija v Innsbrucku. Novi vodja je postal Stefan Cuypers, ki je obiskoval poletno akademije CIPRE. Konec januarja 2004 je novo službo nastopila tudi Bettina Scheiderbauer, dolgoletna direktorica CIPRE-Avstrija. S 1. marcem jo bo nasledila Birgit Karre.

21. januarja je direktorica CIPRE-Južna Tirolska Evelyn Tappeiner rodila hčerko, zato jo bo v letu 2004 nadomeščal Klaus Prokopp.

Izid te številke biltena CIPRA-Info je finančno podpril sklad Aage V. Jensen Charity Foundation iz Vaduza (FL).

AZB FL-9494 Schaan / P. / JournalZ
1/04

Adressänderungen nach A1, Nr. 552, melden. Zutreffendes durchkreuzen – Marquer ce qui convient. Porre una crocette secondo il caso					
Weggezogen: Nachsendefrist abgelaufen A démenagé: Délai de réexpédition expiré Traslocato: Termine di ripedizione scaduto	<table border="1"> <tr> <td>Un- ungenügend insuffisante</td> <td>Nicht- abgeholt Inconnu Scorso scuito</td> <td>Annahme verweigert Refusé Respinto</td> <td>Gestorben Décédé Deceduto</td> </tr> </table>	Un- ungenügend insuffisante	Nicht- abgeholt Inconnu Scorso scuito	Annahme verweigert Refusé Respinto	Gestorben Décédé Deceduto
Un- ungenügend insuffisante	Nicht- abgeholt Inconnu Scorso scuito	Annahme verweigert Refusé Respinto	Gestorben Décédé Deceduto		

Obvestila CIPRE

izhajajo 4-krat letno

KOLOFON

Uredništvo (Ur.): Andreas Götz, Michel Revaz, Sarina Eisenring, Stefan Kah - CIPRA-International - drugi avtor: Helmuth Moroder - Prevodi: Fabienne Juilland, Marcella Morandini, Nataša Leskovic Uršič, Aurelia Ullrich - Pri ponatisu zaželjena navedba vira - Natisnjeno na recikliran papir - Nemška, francoska, italijanska in slovenska izdaja - Layout: Petra Beyrer, Sarina Eisenring, Stefan Kah, Nicole Sperzel - Celotna naklada: 11.000 - Tisk: Gutenberg AG, Schaan/Liechtenstein.

CIPRA-International, Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan,
tel.: 00423 237 40 30, faks: 00423 237 40 31, cipra@cipra.org, www.cipra.org, www.alpmedia.net

Nacionalni odbori:

CIPRA-Avstrija, Alserstrasse 21/1/5, A-1080 Wien

tel.: 0043 1 40 113 36, faks: 0043 1 40 113 50,
cipra@umweltdachverband.at, www.umweltdachverband.at/cipra

CIPRA-Francija, 36, rue Nicolas Chorier, F-38000 Grenoble
tel.: 0033 476 48 17 46, faks: 0033 476 48 17 46, cipra-france@wanadoo.fr

CIPRA-Italija, Via Pastrengo 13, I-10128 Torino
tel.: 0039 011 54 86 26, faks: 0039 011 503 155, cipra@arpnet.it

CIPRA-Lihtenštajn, c/o LGU, Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan
tel.: 00423 232 52 62, faks: 00423 237 40 31, info@lgu.LOL.li, www.lgu.li

CIPRA-Nemčija, Heinrichgasse 8, D-87435 Kempten/Allgäu
tel.: 0049 831 52 09 501, faks: 0049 831 18 024, info@cipra.de, www.cipra.de

CIPRA-Slovenija, Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana
tel.: 00386 1 200 78 00 (int. 209), cipra@gozdis.si, www.zrc-sazu.si/cipra/

CIPRA-Švica, Hohlstrasse 489, CH-8048 Zürich
tel.: 0041 1 431 27 30, faks: 0041 1 430 19 33, cipra@cipra.ch

Regionalni odbor:

CIPRA-Južna Tirolska, c/o Dachv. f. Natur- u. Umweltschutz, Kornpl. 10, I-39100 Bozen
tel.: 0039 0471 97 37 00, faks: 0039 0471 97 67 55, info@umwelt.bz.it, www.umwelt.bz.it

Podporni član:

Nederlandse Milieu Groep Alpen (NMGa), Keuchenushof 15, NL-5631, NG Eindhoven
tel.: 0031 40 281 47 84, nmga@bergsport.com, www.nmga.bergsport.com